

que en Serge-Christophe Kolm ha descrit com «la perversitat intel·lectual de l'estructura d'incentius acadèmics a Nord-amèrica», basada en el conformisme del mètode tot i desincentivar l'anàlisi aprofundida de les idees i dels problemes existents en el món real. Allunyar-se d'això implica per a un economista de qualsevol racó del món també fer-ho del món acadè-

mic i a més corre el risc d'ésser menyspreat per la resta de la professió. És aquesta por de no ser acceptat la que malauradament dificulta cada cop més el ressorgiment de l'economia com a disciplina argumentativa i analítica.

Carme Riera i Prunera
Universitat de Barcelona

GUAL VILÀ, Valentí

Justícia i terra. La documentació de l'Arxiu de Poblet (Armari II).

Valls: Cossetània, 2003, 941 p.

En aquesta obra, Valentí Gual cataloga i descriu, sovint amb gran amplitud, la documentació de l'Armari II de l'Arxiu de Poblet, una documentació que es revela de gran importància, tant en termes quantitatius com qualitatius. En el primer sentit, cal recordar, com fa l'autor en una breu però imprescindible introducció, que la senyoria de Poblet englobava unes trenta-cinc localitats amb poblament, i disposava d'altres possessions i interessos arreu del Principat i del País Valencià. Per altra banda, des d'un punt de vista qualitatiu, cal esmentar que el conjunt de l'obra ens aporta informacions rellevants sobre el funcionament d'una de les senyories eclesiàstiques més importants de Catalunya, així com dades de gran interès sobre el govern del monestir i la seva relació amb les autoritats polítiques (de la Monarquia i de les institucions catalanes) i eclesiàstiques.

La majoria dels documents inclosos en l'arreglada documental realitzada per Valentí Gual corresponen als segles moderns. Aquests segles conformen un període molt menys conegut, pel que fa a la història del monestir, que les centúries medievals, per a l'estudi de les quals disposem del *Diplomatari de Santa Maria de Poblet* editat pel pare Agustí Altisent (1r volum: 1993). Així mateix, el gruix documental dels calaixos 1-24 ha permès catalogar 570 processos criminals datats entre 1400 i 1835,

un 60 per cent dels quals correspon a la centúria 1551-1650.

Els processos criminals, com és ben sabut, reflecteixen, en la seva excepcionalitat, totes les formes de conflictivitat d'una societat. Són, doncs, un mirall, distorsionat però eficaç, per entendre les contradiccions i les formes d'expressió i de vida d'una formació social determinada. En aquest sentit, el balanç dels processos rescatats per Valentí Gual ens descriu una societat alhora tradicional i en ple canvi, amb unes formes encara imperfectes de control i repressió, que viu immersa en un procés de diferenciació social, el qual ha d'abocar a la consolidació d'una pagesia benestant i, alhora, a la conformació d'un proletariat rural, conflictiu i inestable.

Entre els processos descrits, s'hi constata l'existència d'una vintena de condemnes a mort, totes les quals finalment van ser aplicades entre 1469 i 1685. Al mateix temps, un gran nombre de processos ens parlen de quadrilles de bandolers que realitzen robaris al camí ral i als masos benestants o que, simplement, protagonitzen furtis de gra o de bestiar. També hi són presents segrestos amb rescat i actuacions envers les unions contra bandolers, com tampoc no hi manquen frauds en el pagament de servituds en espècies, casos de resistències populars contra l'autoritat feudal o presumptes usurpacions de la jurisdicció de Poblet per part de nobles

locals. Així mateix, Gual documenta un procés de bruixeria esdevingut el 1616, que finalitzà amb una condemna a mort, i descriu diversos processos suscitats pels allotjaments dels terços tot al llarg del segle XVII; així com alguns exemples de la conflictivitat social que generà la guerra dels Segadors, en especial per l'actuació dels miquelets en les darreres fases de la guerra. Evidentment, també presenta casos d'adulteris consentits o no, de prostitució i de violacions. Finalment, trobem les denúncies contra persones pertanyents a col·lectius privilegiats, com ara familiars de la Inquisició. Entre els col·lectius marginals subjectes de repressió sovintegen els «gavatxos» (francesos) i també els «bomians» (gitanos), però també els rodmons del país i altra gent de nacionalitats diverses dins la Monarquia Hispànica o de fora —com ara un «moret esclau». Per últim, cal destacar com l'autor ens descriu la dinàmica dels processos, en què no manquen les pràctiques de tortura, i dels quals es dedueix una actitud vigilant de defensa del patrimoni natural comú, en especial dels boscos, de l'aigua i dels fems, un element bàsic en la producció pagesa.

Més enllà de la casuística criminal, a través de l'anàlisi de la documentació, s'intueix una societat activa i en plena transformació: els enfrontaments soterrats entre famílies que aboquen a conflictes violents i, potser, inevitables; els «esguellots» sorollosos que dediquen els joves fadrins als vidus que es casen de nou —i que poden donar lloc a episodis de revenja violenta—; les baralles privades que esdevenen avalots. La història que batega en l'obra de Valentí Gual és conformada per múltiples històries; cada una de les quals desprèn un interès particular i, alhora col·lectiu, que, com diria Miquel Batllori, ens permet passar de l'anècdota a la categoria. Sigui com sigui, totes ens reconstrueixen una societat en transició, a cavall de la medievalitat i de la plena modernitat.

La documentació d'altres calaixos (en especial, els 26, 27, 29, 30, 31 i 32) ens confirma aquesta imatge. Es fa referència, entre

d'altres aspectes, a les formes de religiositat popular i, en particular, a l'adoració de les relíquies sagrades; a la repressió dels actes de sodomia, principalment els practicats per sacerdots («mals religiosos»); a les conseqüències de la Guerra Civil del segle XV, i a la repressió de bandolers. Així mateix, hi apareixen les calamitats derivades de les guerres dels Segadors i de Successió, que omplen els apartats següents.

D'altres calaixos (com ara els 25, 28 i 33), aborden el funcionament intern del monestir, la seva dimensió legal com a senyoria jurisdiccional (en destaquen, en aquest sentit, els sagraments i els homenatges custodiats al calaix 28) i d'altres qüestions estrictament eclesiàstiques. Per altra banda, una carpeta del calaix 25 i els calaixos 34, 35 i 36 es refereixen bàsicament a la relació dels abats de Poblet amb les autoritats eclesiàstiques i polítiques. Aquesta part de la documentació ens permet escatir la dimensió institucional que tingué Poblet en els grans conflictes polítics i bèl·lics que es produïren en els tres segles moderns. Així, Valentí Gual publica diversos documents de gran interès sobre l'abat Francesc Oliver de Boteller, que va ser diputat de la Generalitat durant els triennis 1587-1590 i 1596-1599 —una etapa que coincideix amb tres fets bàsics: les anomenades «torbacions de Catalunya»; l'oposició inicial de Felip II a la construcció del nou edifici de la Casa dels Diputats (l'actual Palau de la Generalitat), davant les informacions que havia rebut sobre el seu caràcter de fortalesa militar, i la nova invasió francesa del Rosselló.

Per la seva banda, la documentació generada pel monestir al voltant de la Guerra dels Segadors, notablement en els seus anys previs i finals (hi manca el període revolucionari), descriu el fort endeutament causat per la contesa i les reivindicacions presentades en aquest sentit a Felip IV. Tampoc no hi manquen documents dedicats a la plaga de l'agost de 1688, que arruinà una bona part del camp català. De la confrontació dels documents, se'n dedueixen unes comunitats locals absolutament

exhaustes i endeutades per les guerres, que busquen vies diverses per a la lluita de censals, i que viuen el seu punt més dramàtic en els anys de postguerra de la Guerra de Successió.

Destaquen, d'altra banda, els documents impagables sobre l'abat Francesc Dorda, que va ser nomenat per l'arxiduc Carles president del Consell d'Hisenda i bisbe de Solsona, i que, amb el triomf borbònic, va patir fins a la seva mort (esdevinguda el 1716) una mena de semiexili a Poblet. La documentació generada per la figura de Dorda és de gran interès per conèixer el funcionament fiscal de la cort de l'arxiduc Carles a Barcelona, la posició del nunci papal durant la guerra i la postguerra, i la repressió que seguí a l'ocupació borbònica del Principat. Tot això es completa amb la informació generada en els anys següents, en què es pot documentar l'oposició de Poblet a la generalització del cobrament del Cadastre a les terres eclesiàstiques, i la repressió borbònica davant els impagaments locals.

Una gran part de la documentació descrita per Valentí Gual va ser recollida per Eduard Toda i Güell entre els anys 1921 i

1941. Toda va ser també l'autor de l'obra inacabada *La davallada de Poblet. Poblet als segles XVII i XVIII*, que ha estat editada recentment per Gener Gonzalvo i Alexandre Masoliver (1997). El volum de Valentí Gual parteix d'un projecte molt més ambiciós i generós: la descripció exhaustiva del conjunt de la documentació. Ho fa, a més, des d'un reconegut ofici com a historiador, que ja ha pogut ésser constatat en altres treballs sorgits de la mateixa matriu, entre els quals destaca *L'exercici de la justícia eclesiàstica. Poblet, segles XV-XVII* (2000). Com ell mateix aclareix a la introducció, l'autor ha donat a la documentació un tractament d'historiador, no pas d'arxiver. Aquest fet queda constatat per les àmplies descripcions dels documents més importants, i també pel respecte escrupolós vers el llenguatge emprat als documents, que sovint sorprèn per la seva riquesa i genuïnitat formal. Només hi trobem a faltar uns complets índexs onomàstic, toponímic i temàtic, que pròximament han de cloure l'obra en un segon volum complementari.

Agustí Alcoberro
Universitat de Barcelona

NAREDO, José Manuel
La economía en evolución.
Madrid: Siglo XXI, 2003³

La segunda mitad del siglo xx ha sido muy prolífica en el campo de la epistemología de la ciencia. Durante este periodo se han estudiado aspectos de la ciencia tales como su relación y posición dentro de la sociedad, las revoluciones científicas y los cambios que éstas comportan. Thomas Kuhn, Paul Feyerabend, Alexandre Koyré son autores que nos han hecho entender las ciencias como elementos que evolucionan interactuando siempre con el tejido social del cual forman parte. De esta manera, no únicamente es la sociedad la que inicia los cambios de paradigma, sino que la ciencia también

los produce. Este proceso simultáneo puede observarse en textos que abarcan varios cambios conceptuales en el pensamiento científico, es decir, varias de lo que históricamente denominamos «edades». José Manuel Naredo expone en *La economía en evolución* un panorama de la ciencia económica desde sus orígenes hasta la actualidad.

Naredo es un estudioso de la economía que ha escrito muchos textos referentes a este tema, sobre todo en lo que respecta a la ordenación y explotación de los recursos naturales y la tierra (o suelo), elemento al que dedica también bastante atención en el